

XIII. LEVÉL

Ungvár, martius 13-án, 1840.

Minap szekér állott meg kórintézetünk előtt. Ismerős öreg szállott le róla, s lépett be a kapun. Hogy hol láttam őtet, arra ő maga emlékeztetett: a Polyánka és Szentes közti hídnál. Ő vitte ki oda kocsin az ifjú özvegyasszonyt, Endrődy Ilonát ama szomorú gyilkosságok, Váradynk és a vargamester halála napján, még novemberben.

A kocsis most segedelmet jöve kérni, mert, mint mondá, a kegyes asszonyt titokzatos kórság kezdete gyötreni. A kellemetlenkedő testi tünetmények éjjelente lepik meg: álmából gyakran fölriad, mikor is nehezen veszi a levegőt, mellkasán erős nyomást érez. Már több napja nem alhat rendesen. A gyógyfüvek nem használnak.

Emlékeztem reá jól – a hölgyre, aki hallotta a fákat sikoltani. Rögvest elhatározám hát magamban az orvosi oltalom nyújtását. Az öreg paraszt örvendett, föltessékelt szekerére.

Nem telt el 2 óra, s megérkeztünk a kedves hölgy lakóhelyére, Nagy-Kaposra. Kies városka, kálvinis-

ta templommal, számos urasági épülettel, sok nemesi lakkal, körötte tavacsók, bükkerdő.

Szekerünk tiszta, kellemetes portára fordult be. A nagyobbacska ház elülső oldalán, közepén háromszegletű orommező alatt oszlopok állanak, mögülük míves kapu tűnt elő. A tetőt cseréppel rakták ki.

Míg az öreg a kocsiszínbe hajtott, megkerültem az építményt, végigjártam az udvart. Több szép barna lovak báméskodának az istállóban, a szénapajta tisztesen megrakva. Hátul, a kertben a virágok még nem bújtak elő, csak a fenyők mutattak zöldet, árnyékukban kőpadok várták a nyári multságokat.

Ilonára még hátrébb, a gyümölcsösben bukkanék rá. A fák éledező friss rügyeiben gyönyörködött. Midőn meglátott, egy lágyabb, kicsiny ágat felém hajtott, hogy megszemléljem.

– Kialudta magát a természet – mondá.

Arcán fényként áradt szét a derű.

Az orvosi vizsgálatához a házba kellett vonulni. Az épület hátulsó ajtaján léptünk be, mi az étszobába vezet. Odabenn is rend uralkodott. A padlat hibátlan deszkázat, a mennyezet boltozatos. Középen székekkel körberakott nagy tölgyfa asztal áll, egyik sarokban kályha, másikban pohárszék. A kártyaasztal a fal mellett árválkodik – mint kitudtam, utoljára Ilo-
na férje ült mellette, ki még az 1831-es esztendőben halálozott el, az Oroszországból betört roppant cholerajárvány idején.

Hogy a cselédeknek alkalmatlankodásra módjuk ne nyíljon, az egyik lakószobába húzódtunk. Jókora tükör függ ott a falon, mívesen megfaragott keretben. Nehéz szekrények tornyosodnak ruhákkal telirakva, ládákban vásznak hevernek, az ágy paplantól púposodik.

Kikérdeztem Ilonát állapotjáról. Többet annál, mit a kocsisztól megtudtam, maga se mondott. Éjtszánkénti légzési nehézségekről számolt be, mik reggelre teljességgel elmúlnak. Igazából a portán senki sem tűnt nála egészségesebbnek.

Meg kellett kérnem, bontaná ki ruháját fölül, hogy hátához és mellkasához a vizsgálat végett hozzáférjek. Orvosi táskából hangtömeszt* vettem elő. Több orvostársam még elveti, ám magam hasznos, a kórhatározatra igen alkalmas eszköznek vélem. Saját példányomat Pesten szerzem be tavaly.

A tüdőknél zörejek, hörgészózatok nem hallatódtak. Kopogtatásra is a rendes éles hang jöve. Gyulladásnak, légpöfédéknek,** egyebeknek nem volt nyoma. A légzés könnyű vala.

A szívnél alaposan elidőztem. Erejét, ütemét elváltozottan nem találtam. A szívgyomrok*** öszvehúzódásai nem ütöttek vissza nagyon, a debegés szokott módon szétterjedt, illetőleg nem maradozott ki. A legapróbb nyavalyának se mutatkozott jele.

* sztetoszkópot (tölcsér végű fa hallgatózócső)

** tüdőtágulatnak

*** szívkamrák

A többi életművet* is épségben találtam.

Az oktanan ijedelem, riadozás, a zilált idegállapot távol állott Ilonától.

Egyéb meglátásom nem akadt hát, mint hogy tán a martiust jellemző légmérséki ingadozások váltanak ki éjjelenként valamiféle zavart a légzésben, mi bizonyonnyal csak átmeneti, s az időjárat melegebb tavaszira fordultával elmúlásra léssen ítéltetve.

Enyhe nyugtató szereket rendelék. Megírtam a papírost, tollat s jóféle tintát találtam a könyves szobában. Ám aztán inkább magam menék a helyi gyógyszerészhez összeállíttatni a cúkorral beveendő csöppeket, nehogy hiba ejtődjön. Az üvegcséket Ilonához vivém.

A következő napokban több műtételre is sor került az ungvári kórházban, így, sajnálatos, csak 7-szer nyílt alkalmam ellátogatni Nagy-Kaprosra.

Ilona ismétleg háborítások nélkül alhata. Kedélye virágzott, mit mutatott, hogy plánták ültetésére tett előkészületeket künn, a kertben. Emitt levert gallyakat, avart hordatott el, metszette a rózsabokrokat, amott ásott, virágok magvait vetette, lovaihoz beszélt. Több meghagyásokat tett birtokai ügyében. Áttekintett és kasznárjával megvitattott egy hosszú számadást.

A szolgálók megkezdték a ház tavaszi szépítgetését. Azok, ahogy észlelém, örömmel fogadtak. Az öreg ko-

* szervet

csis, ki egy ízben a galambdúc tetejét igazgatá, amint jöttömben egy zszindelyt néki föladtam, jegyzést tett:

– Bizony, hogy jól jön itt a segítség.

Ebédkor a cseléd, ki a konyhán szolgált, csaknem túlöntötte a levest tányérom karimáján, mondván, kedves vendégtől itten nem sajnálnak semmit. A leves meg az ízletes sült után kávéét hozott, mivel pedig a legritkábban élek. Midőn több ízben kimondottam, hogy ittlétem szigorúan csak orvosi jelleggel bír, elnézően bólongatott.

Ilona, ha a házban időzött, sokat varrogatott. A tűt kecsesen forgatá a vászonban. Kértem, jelenlétem miatt ne szakajtsa félbe munkáját. Ekkor mindég reámutatott valamely székre, ülnék le. Többnyire orvosi pályámról beszéltem néki, mit nagy érdeklődéssel hallgatott.

Őszintesége bámulnivaló. Egy ízben kikocsizott szőlejébe, a vincellérrel megtárgyalni a tőkék kitakarásának idejét. Véle tartottam. Ottan tett sétánk alkalmával dicsértem, milly nagy körültekintéssel viszi birtokait. Ingatta erre kicsiny fejét.

– Értelem. Számosan kétlik, hogy bírok avval – s elmondotta, hányszor súgnak öszve háta megett a templomban. – Csak idetalált mormogó fái, a fehér ürömmek, zsályának, peszercének* társalkodó tövei közül – nevetik, mint mondá.

* pemetefűnek

Örvendett, hogy én nem szóлом meg őtet.

Egyszeribe nekem szegezé: hogyan bújtattuk társaimmal a gyermeket, kit Pinkócról szöktettünk meg. Lakik ottan egynehány jobbágya, tőlük hallott a történeusről. Hüledezéssel vevém, hogy így híre ment cselekedetünknek. S bár e hölgy előtt a letagadásra nem valék képes, a részleteket vonakodtam előadni. Ő, amint kínom észrevevé, csak annyit kérdett, legalább megszerette-e új gyámját a gyermek.

– Bizonyyal – szólottam.

Ilona némán lépdelt tovább oldalamon. Mosolygott.

Midőn legutóbb búcsút vevék tőle, már Lőrincznek szólított, nem doctor úrnak.

Ím, ígyen vagyok mostan. Joggal vetheted szememre, barátom, mért tapossa gyakran a földet a tudomány embere olyas nőszemély körül, kire még a babonázó nép is furcsállkodva tekint, ki szavak nélkül ért szót mindenekkel, s kinek könyves szobájában holmi ábrándos románok* is polcot kaptak. Hajh, ha én eztet tudnám!

Kelleméről szólnom nem engedné az illendőség, szemérem, s legfőképp, hogy orvosos vagyok. Ám arca oly kecses. Tekintete melegséggel teli. Tagjai lágyak. S megvallom néked, barátom, némi szégyenérzet uralkodik el rajtam, midőn a legkomolyabb szív

* regények

körüli hallgatóság során sem tudom nem észlelni, két keble között mennyire kellemetes bőrének illatja.

Ám itten kell lennie másnak is, mint holmi ösztöni indításnak. Egyébnek, mit nevezettel illetni nem tudok. Töröm magam, elmém mégsem fogja át. Tán poéták tudnák, ám nem én vagyok, kinél a múzsák hajlékot lelnek.

Ilona, legyen bárhol, valóságos úrnője közegének. Amint tovahalad, szelídség hat körötte mindenekre. Léptei olly természetességgel követik egymást, mint az évszakok váltakozása. Báj, ékesség eztet nem magyarázza. Őt szemlélve nyugalom csillapít. Mintha éji utazó volnék, kit a hold fénye kísér, segít.

Rég tündöklött keblemben illy érzület.

Szeghalmi Lőrincz